

Ezre igazán nem számítottam. Nemhogy akkor, de még néhány héttel ezelőtt sem.

Sohasem titkoltam, hogy megírtam két fejezetet, még az utóbbi időben sem, amikor már kezd lassan újra szégyen lenni. No nem az, hogy ottfogták az embert, inkább az, ha csak rövid időre. Igen, kisidős vagyok, mit csináljak, alig négy hónapig élveztem két börtön vendégszeretét. Nem erőszakoskodtam, hogy tartanak ott tovább, mert így csak ötszáz forint nyugdíjkiegészítést kapok majd érte három évtized múlva. Akkoriban még öt forintot se számítottam.

Eppen ellenkezőleg. Amikor azon a hűvös decemberi estén nem kevesebb, mint tizenkét dühös ember árasztotta el a lakásomat, nem egyszerre jöttek, hanem löketekben, inkább jöttek-mentek, hol eltávozott kettő, hol megint becsöngetett három, szúrósan néztek és egymás könyökébe érve házkutattak, nyüzsögtek és fontoskodtak mint akiknek ki tudja mennyi dolgot lehet!, szóval, amikor eljött értem az a tucatnyi ávós, fogalmam sem volt, hogy hová visznek és igazából azt sem tudtam, miért.

A helyszín hamar kiderült, mert kérdésekre váratlanul válaszoltak: Tolnai Lajos utca. Tudtam, hogy ezt Conti utcának hívták a magyarosítás előtt és boldogult úrfikoromban nem volt idegen a számomra, amikor készpénzzel kellett ott a lányoknak fizetni. Ezek a belügyi urak itt most nem kértek tőlem egy vasat sem szolgáltatásukért, de azonnal sejtettem, hogy ez nekem nagyon sokba fog kerülni, és nem is pusztán készpénzben. Valószínűleg egész életemben nyöghetem a számlát. Csak arra nem mertem volna gondolni sem, hogy egykor vissza is jár majd belőle havi ötszáz...

1957. december 18-án vittek be, vagyis sikerült tökéletesen elrontaniuk a karácsonyomat. A magukét bezzeg megmentették. Mert az azonnali első, de kurta kihallgatásomat követően, amely csupán a személyi adatok felvételére és szemüvegem elvételére korlátozódott, két hétig felém se néztek. Hagytak rohadni a cellámban, újság, ügyvéd, családi látogatás nélkül, rabtársaim társaságát élvezve csupán, így az ember két hét alatt két évet öregszik és teljesen elszakítottan a külvilágtól, már átéli a tökéletes kiszolgáltatottságot. Jellemző a naivitásomra, hogy harminc évig azt hittem: karácsony meg szilveszter volt az oka, szóval az ünnepekkel voltak elfoglalva. Három évtized múltán, azaz mostanában elolvastam **Eörsi István** idevágó szakkönyvét (Régi szép idők) és abból tudtam meg, hogy ez részükről általános taktika volt: füttyültek ők az ünnepekre, bármelyik hónapban ugyanezt tették volna velem, mert a delikvenst kezdetben azzal kell puhítani, hogy egyedül főjön a levében, ők szóba sem állnak velem.

Január elején végre felvittek a kihallgató tisztemhez, akit belügyi nyelven előadónak hívnak. A nevére már nem emlékszem, mert roppant bosszúálló természetű vagyok. Egyébként nyugodt modorú, jóindulatú ember volt, fizikailag sohasem bántalmazott és voltaképp-

BARABÁS TAMÁS:

Magam gavallérja

pen lelkileg sem. Mindössze egyetlen egyszer csattant fel a hangja, amikor élettörténetem kronológiájában '56 november elsejéhez érkeztünk és én bátorodtam megjegyezni: ugyan miért kellett volna éppen nekem felismernem, hogy ez a forradalom igazából ellenforradalom, amikor olyan nagy vezető sem ismerte fel, mint Kádár János. Ellenkezőleg, meghatottan üdvözölte a dicsőséges népfelkelést és büszke volt rá, hogy a kommunizmus abban is élen jártak. Előadóm ekkor nyersen rámrivallt, mondván, Kádárról egy szót se merjek szólani, az erre vonatkozó kitételeimet persze jegyzőkönyvbe sem vette.

Csak később jöttem rá, milyen sarkalatos ponthoz érkeztünk akkor. Nemcsak az enyém-ből, de egy egész nemzet jegyzőkönyvéből kihagyták ezt a részt, mindenkinek kényszerűen el kellett felednie akkor már uralkodó vezérének hajdani szavait. Összegyűjtött műveinek kötetéből is rendre hiányzott ez a rádióbeszéd, miként Orwell 1984-ben, a hősek, Smith-nek ott is utólag ki kellett vágnia a Times-ból mindazt a Nagy Testvér korábbi beszédeiből, jóslataiból, ami nem jött be és — ugyancsak utólag — olyasmit beírni, ami aztán valósággá vált. Valahogy így írtuk át (Eörsi szerint: kollektív amnéziába esve) '56-os történelmünket is.

Magam '56 december 5-én távoztam el az országból vonaton, pontosan egyhónapos évfordulóján az úgynevezett forradalmi munkás — paraszt kormány megalakulásának, vagyis annak a napnak, amelyen — kedvenc Királyhegyi Pálom klasszikus meghatározása szerint — „helyrelépték a magyar — szovjet barátságot”. Akkor a legnyíltabban és fennhangon káromolta mindenki úton-útfélen, vasúton és más közlekedési eszközön a helyrelövöket, akár puffadások lettek légyen, akár idegen nyelven beszélők. Szinte csoda volt, hogy egy hónap eltelté után is mennyire nem tett senki lakatot a szájára.

A csoda nem sokáig tartott. Hazajöttem négy és fél hónappal később, 1957. április 17-én, és nemcsak meglepetésként, de megrázkódta-tásként ért, hogy ilyen rövid idő alatt milyen sokan átírták már az életrajzukat. De száznyolcvan fokos fordulatot alkalmazva! A leghangosabb felkelők jó része is egyszeriben hős helytálló lett, pártházat védett (ki elől? mivel?), elvtársakat bújtatott, magasra tartotta a (ki tudja, milyen) lobogót — és így tovább. Megrázott a dolog, de aztán hamar felismertem: ime hát megleltem hazámat. Hiszen '45-ben is így vált rengeteg nyilasból és fasiztából ellenálló és antináci, aki mondjuk öt zsidót lőtt a Dunába vagy hat kommunizistát küldött a másvilágra, az tanút is hozott rá, hogy négy

kommunista életét mentette meg és három zsidót bújtatott a sifonérban. S hogy ki volt rá a tanú? Hát ugyanaz a haverja, akinek ő tanúszkodott, akiről ő is bizonyította ugyanezt. Hiszen felismerték a közös érdeket már akkor, amikor Árpád-sávós karszalagjukat egyszerre húzták le a klozeton.

No de nem a periodikusan ismétlődő magyar metamorfózisokról akarok én itt most beszélni, hanem sorsom szerencsétlenebb fordulatairól.

Említettem, hogy nemcsak letartóztattak, de vádoltak is valamivel, eleinte Bhö. 1/2-vel. Először nem tudtam, hogy ez mit jelent, meg amúgy is eléggé fatalista fiú voltam mindig és akkor nem félek már, amikor benne vagyok a bajban, nem nagyon izgattam magam a vádpontért. Pedig megtudtam később, hogy lett volna okom az idegeskedésre, mert ez az „egy-perkettő” a népköztársaság alapintézményei ellen irányuló összeszűkítést jelent és a „től-ig”-ban a felső tarifája a halál. (S hogy mit jelent egyáltalán a Bhö.? Azt is odabent tudtam meg, addig csupán Btk.-ról hallottam, ami még valódi törvényességet jelent. Bhö. = Büntetőhatározatok összessége). De én valahogy bíztam az igazságban, még ha nem is volt rá sok okom és lám, csakugyan hamarosan kiderült, hogy egyedül vagyok a „bulimban”, magammal pedig mégsem esküdhettem senki ellen össze. Lusták voltak talán büntársat keresni a számomra, esetleg odacsapni engem más(ok) ügyéhez, ezt máig sem tudom. Mindenesetre hamar átminősültem Bhö. 2/b-vé, ami egyszerű igaztás és től-ig-ban tíz év ugyan a felső tétele, ha jól emlékszem, ám alul hat hónappal kezdődik, tehát van reménysugár.

„Aztán kiket igaztatt? Nőket?” — ezt minden smasszer megkérdezte tőlem, amikor kihallgatásra kísért és a „bulim” iránt érdeklődött, de kivétel nélkül mindegyik, ez lehetett a smasszerhumor minimuma és maximuma egyszerre. Feltűnően hamar ellankadt az érdeklődésük, amikor elmagyaráztam, hogy az *Igazságban* megjelent három cikkemet minősítik igaztásnak. Látszott, jobban örültek volna, ha csakugyan nőket igaztattak és erről mesélek nekik egy kicsit.

Szerzőségem tagadhatatlan volt, minthogy nevemet vagy monogramomat írtam a három inkriminált cikk alá. Nem is akartam őket letagadni, csupán azt nem ismertem el, hogy ezzel igaztást követtem volna el. Moglehet, hiba volt, hogy amikor sztrájkolt újszólván az egész ország, én továbbra is teljesítettem a kötelességemet és hírlapot írtam, ami a foglalkozásom, azaz tájékoztattam az olvasót. Ez lenne a bűn? Amikor — hadd idézzem másodszer is jó barátomat és kedvenc filozófusomat, a ki-

váló humoristát — Királyhegyi Pál egyszer részletesen kifaggatott, hogy miért is ültem én tulajdonképpen, utána mindjárt készen állt a tömör, elvi magyarázattal: „Most már értem, miért ültél” — jelentette ki —: „sajtó útján elkövetett hírlapírást!”

A Pesti Központi Kerületi Bíróságon, azaz alsó fokon egyévi és tíz hónapi börtönnel sújtott a bíró. (Nem emlékszem a nevére, említettem már, milyen bosszúálló természetű vagyok.) Meg különféle mellékbüntetésekkel. Minthogy azonban ítélete nem volt jogerős, felbeztem és kértem azonnali szabadlábra helyezésemet. Engedélyezték. Szabadlábon és kicsit féllábon, mert állás nélkül voltam 1958. április 2-tól október 24-ig, amikor is a Legfelső Bíróság hirdetett ügyemben új és végső ítéletet. (Nem emlékszem a tanácselnök nevére, említettem már, milyen bosszú... stb., lásd mint fent.) Egy évi szabadságvesztés, három évi próbaidőre felfüggesztve és minden mellékbüntetés eltörölve. Ez utóbbi különösen értékes volt, mert gyakorolhattam politikai jogaimat, azaz egyetlen választás kihagyása nélkül, legközelebb azonnal és újra szavazhattam a Népfontra, ki ne maradjak már pont én abból a 99,8 százalékból!

Ítéletemnek itt is, mint alsó fokon, írásbeli indoklása volt, a tanácselnök felolvasta. Olyan szépen kezdődött, hogy valósággal elhomályosult a tekintetem. Valahogy így: „Vádolt alanyi bűnössége nem forog fenn, személyében nem ellenforradalmár!” Akkoriban bizony sokan szívesen elfogadtak volna egy ilyen írásbeli minősítést magukról, olyanok is, akik pedig már régen megmagyarázták és átírták volt a saját életrajzukat, s ismét olyan jó állásban ültek, amilyenbe én soha nem kerülök. Még hogy nem ellenforradalmár! És alanyi bűnössége nem forog fenn! Persze szörözni akkoriban igazán nem lehetett. Vagyis fennakadni olyan apróságon, hogy ha valakit alányilag nem találunk bűnösnek, azt miképpen lehet tárgyi-lag elítélni?

Kértem is én a szépen hangzó ítéletemet írásban, papíroson, de nyersen elzavartak a Legfelső Bíróság épületéből, sűrű elfoglaltságukra hivatkozva. Másodjára odamenni se mertem, az vesse rám az első követ, aki ezek után is mert volna.

Hát így voltam én „kisdős” '56 ügyében és így fog most váratlanul rám szakadni ötszáz forintnyi nyugdíjkiegészítés. Igaz, nem a jogtalanul letartóztatóim, sem a törvénytelenül elítélőim (említettem: a nevükre sem emlékszem már) fizetik a saját zsebükből, ahogy magyar urakhoz illenék. Hanem az állam fizeti, nyilván a költségvetésből.

A költségvetésből? Most jut eszembe, hogy azt meg az én megadóztatásomból (is) tartják fenn. Vagyis a magam gavallérja vagyok: ezt az ötszázat tulajdonképpen magam fizetem magamnak a magaméból. Így mulat egy magyar úr. Nem is értem, miért csak most kezdem el?